

установлення личности суб'єктів правоотношений, определения гендерной идентичности и прочие неудобные ситуации в практике применения норм национального и международного права. Поэтому углублённое изучение многогранных аспектов определения пола требует совместных и комплексных усилий специалистов различных сфер: генетики, биологии, медицины, социологии, права, экспертной и криминалистической практики и пр.

Список використаних джерел:

1. Пол и гендер: мужской, женский, общий – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/russian/society/2013/02/130203_gender_and_transgender.
2. В Германии признают людей "неопределенного" пола – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/russian/society/2013/11/131031_germany_intersex_babies.

Павлова Наталія Валеріївна
старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Під час розслідування злочинів майже завжди виникає необхідність у призначенні та проведенні різного роду експертиз. У більшості випадків для проведення експертизи необхідні зразки для порівняльного дослідження.

Стаття 245 діючого Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) визначає порядок та процедуру отримання зразків для експертизи.

В свою чергу, вказана норма має бланкетний характері порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (статті 160-166 цього Кодексу).

Так, порядок цього заходу забезпечення кримінального провадження полягає у наданні слідчому особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку). Окрім цього, тимчасовий доступ до речей і документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду.

Особа, у володінні якої знаходяться речі і документи, зобов'язана надати можливість стороні кримінального провадження ознайомитися з ними тільки у разі прийняття слідчим суддею, судом рішення про тимчасовий доступ до речей та документів.

При цьому в коментарі до нового КПК йдеться про те, що застосування такого заходу не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що: 1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження; 2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який йдеться в клопотанні слідчого, прокурора; 3) може бути виконане завдання, для досягнення якого слідчий, прокурор звернувся із клопотанням.

Аналізуючи зазначене, можна побачити, що законодавець надає варіанти для прийняття рішення слідчим суддею, яке приймається на його власний розсуд і може бути далеко не на користь інтересам досудового слідства.

Ще одним нюансом є положення ст. 163 КПК України. Так, після отримання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд здійснює судовий виклик особи, у володінні якої знаходяться такі речі і документи. З цього видно, що ні про який фактор раптовості і мови вести не можна. Винятком звісно є випадки, коли сторона кримінального провадження, що звернулася з клопотанням, доведе наявність достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, клопотання може бути розглянуто слідчим суддею, судом без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться. Але знову ж таки, простежується високий рівень недовіри по відношенню до слідчого і затягування у часі тих рішень, що мали б виконуватися більш оперативно.

Фактор часу має важливу роль в ефективності розслідування та доказуванні провини особи. Наприклад, під час огляду місця події або обшуку виявляються певні документи, що містять в собі важливу інформацію (записки, нотатки, щоденники тощо), а підозрюваний відмовляється визнавати факт відношення до цих документів. Виникає необхідність провести почеркознавчу експертизу на предмет встановлення факту належності виконаних записів у виявлених документах саме цієї особою, а для цього потрібні зразки для порівняльного дослідження. За криміналістичними правилами цієї мети можна досягти шляхом надання експерту трьох видів зразків: вільних, умовно-вільних та експериментальних.

Повертаючись до положення п. 2 ст. 245 КПК, згідно якого порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється за положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів, можна припустити, що мова йдеться саме про вільні зразки, які виникли не у зв'язку з розслідуваною подією (листи, щоденники, історії хвороб, заяви, скарги до підприємств, установ, організацій тощо). За КПК 1961 року отримати доступ до цих речей та документів було набагато простіше – постанова слідчого про

виїмку зобов'язувала осіб, у володінні яких знаходилися такі речі і документи, надати їх особі, котра проводила цю слідчу дію.

За новим КПК таку слідчу дію, як виїмка, виключили взагалі, а сам процес вилучення перенесли в іншу площину. З одного боку, відібрання зразків тільки на підставі ухвали слідчого судді «символізує» дотримання прав і свобод осіб, у володінні яких вони знаходяться, з іншого - стає на заваді швидкому та всебічному розслідуванню. Призначення та проведення експертиз за цими причинами затягується, слідчі втрачають багато часу на бюрократичну тяганину, поїздки до прокуратури, суду для отримання дозволу на отримання зразків для експертизи. Якщо ж в процесі проведення експертизи виникає необхідність в наданні їй додаткових зразків, слідчий повинен повторно звернутися за цими питаннями до слідчого судді.

Наприклад, слідчий вже звернувся до слідчого судді з метою отримати тимчасовий доступ до документів, які зберігалися за місцем роботи підозрюваного, а пізніше йому став відомий факт, що підозрюваний незадовго до вчинення злочину писав заяви до комунальних служб і виникає необхідність дослідження саме цих записів. Згідно норм КПК, слідчий знову повинен звертатися до слідчого судді, оскільки в попередньому дозволі (ухвалі) не було зазначено осіб комунальних служб, у володінні яких знаходяться ці заяви і в переліку їх не було.

З умовно-вільними зразками питань не може виникнути, оскільки сам факт надання підозрюваною особою пояснень, подання клопотань та скарг, виконання підписів надає право слідчому використовувати ці матеріали у якості умовно-вільних зразків.

Проте не зрозумілим є отримання дозволу суду на доступ до документів із експериментальними зразками почерку, відбитками пальців тощо, оскільки на момент розгляду клопотання слідчого вказаних документів та речей навіть не існує в об'єктивному вигляді. При цьому, ні в положенні самої статті 245 КПК України, ні в одному з коментарів до КПК, взагалі не роз'яснюється, чи взагалі потрібна ця згода слідчого судді та суду для отримання такого роду зразків?

Аналізуючи вказане, можна зрозуміти, що слідчі, без звернення до слідчого судді із клопотанням про тимчасовий доступ до речей та документів, не можуть отримати вільні зразки, і не визначеним є факт отримання експериментальних зразків, необхідних для направлення на експертне дослідження.

В кожному випадку слідчому необхідно звертатися до слідчого судді, проводиться судове засідання із використанням технічної фіксації, викликаються особи, у володінні яких перебувають вказані документи і які можуть знищити речові докази. Це є своєрідною «прогалиною» в новому КПК України, тому що зовсім виключає процесуальну самостійність слідчого у прийнятті процесуальних рішень та зумовлює тяганину. Законодавець явно проігнорував факт спрощення процедури у разі

добровільності надання зразків особою, у володінні якої знаходяться речі та документи.

На наш погляд, законодавець, перед тим, як здійснювати посилання на ст. 160-166 КПК України, мав би обов'язково взяти до уваги випадки, за яких особа добровільно надає речі та документи.

Трохи по іншому складається ситуація з отриманням біологічних зразків. Знову ж таки, п. 3. ст. 245 КПК України відсилає нас до іншої норми – ст.241 «освідування», за правилами якої необхідно відбирати біологічні зразки. Тобто, законодавець якимось чином поставив огляд тіла живої людини і відібрання біологічних зразків в одну площину... Крім того, знову не йдеться про процесуальну самостійність та незалежність слідчого, оскільки, якщо діяти за правилами ст. 241 КПК України, то відбирати зразки можна тільки на підставі постанови прокурора, а, у разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки сторона обвинувачення повинна звернутися з клопотанням про примусове відібрання біологічних зразків до слідчого судді.

Знову ж таки, якщо мову вести про порушення прав, свобод, честі та гідності особи, яка піддаватиметься примусовому відібранню зразків крові, то знову виникає низка дискусійних питань.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, С. М. Блажівський, С. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. - Х.: Право, 2012. - 768 с.

Покайчук Віталій Ярославович
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки факультету №2

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Поливанюк Василь Дмитрович
кандидат юридичних наук, доцент
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки факультету №2
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПАТРУЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ МІСЦЯ ПОДІЇ

Огляд місця події – невідкладна слідча дія, яка проводиться з метою встановлення, фіксації та вивчення обстановки місця події, слідів злочину, злочинців та їх фактичних даних, що дозволяють у сукупності з іншими доказами зробити висновки про механізм події та інші обставини вчинення